

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.12.2015, sp. zn. 29 Cdo 1155/2014, ECLI:CZ:NS:2015:29.CDO.1155.2014.1

Číslo: 104/2016

Právní věta: Zajišťuje-li indosovaná směnka pohledávku remitenta za výstavcem (vlastní) směnky ze spotřebitelské smlouvy, náleží výstavci námitky vůči nabyvateli směnky zakládající se na jeho vztazích k remitentovi bez zřetele k tomu, zda nový majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu výstavce.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 17.12.2015

Spisová značka: 29 Cdo 1155/2014

Číslo rozhodnutí: 104

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Směnky, Smlouva spotřebitelská, Zajištění závazku

Předpisy: § 17 předpisu č. 191/1950Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 11. 2013, sp. zn. 12 Cmo 282/2013, a rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 3. 2013, sp. zn. 13 Cm 564/2012, s výjimkou těch částí, o nichž odvolací soud rozhodl výrokem o částečném zrušení směnečného platebního rozkazu, a věc ve zrušeném rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 20. 3. 2013, č. j. 13 Cm 564/2012-43, ponechal v platnosti směnečný platební rozkaz ze dne 25. 6. 2012, č. j. 13 Cm 564/2012-7, kterým uložil žalovanému zaplatit žalobci částku 75 000 Kč s 6% úrokem od 1. 5. 2009 do zaplacení, směnečnou odměnu 250 Kč a náhradu nákladů řízení 28 600 Kč (výrok I.) a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů námitkového řízení (výrok II.).

2. Soud prvního stupně – odkazuje na ustanovení čl. I. § 7, § 17 a § 77 odst. 1 a 2 zákona č. 191/1950 Sb., zákona směnečného a šekového (dále jen „směnečný zákon“) – k výhradě žalovaného vztahující se k rubopisu uzavřel, že závazek žalovaného vzniklý vystavením směnky (dne 21. 3. 2007) ve prospěch remitenta (F.CZ, s. r. o. – dále též jen „remitent“) je závislý na formálně platných podpisech jiných účastníků na směnce, přičemž „pro povinnost žalovaného plnit ze směnky by

neměla žádný vliv skutečnost, že podpis fyzické osoby za remitenta není podpisem statutárního zástupce remitenta“.

3. Ve vztahu k žalovaným uplatněné kauzální námitce zániku směnkou zajištěné pohledávky dále dovodil, že „žalovaný neuvedl rozhodné skutečnosti a nenavrhoval k nim důkazy, ze kterých by soud mohl dospět k závěru, že žalobce nabytí směnku vědomě ke škodě žalovaného“.

4. K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 7. 11. 2013, č. j. 12 Cmo 282/2013-83, rozsudek soudu prvního stupně v rozsahu, v němž byl směnečný platební rozkaz ponechán v platnosti co do částky 75 000 Kč s 6% úrokem od 1. 5. 2009 do zaplacení, směnečné odměny 250 Kč a nákladů řízení ve výši 14 540,80 Kč, jakož i ve výroku o nákladech (námitkového) řízení potvrdil. Ve zbývajícím rozsahu směnečný platební rozkaz zrušil a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů odvolacího řízení

5. Odvolací soud především s poukazem na ustanovení čl. I. § 16 směnečného zákona zdůraznil, že námitka materiální vady podpisu přísluší vždy jen tomu, za koho byl podpis učiněn; žalovanému jako směnečnému dlužníkovi přísluší pouze zkoumat nepřetržitou řadu indosamentů, a nikoli námitka, že osoba jednající za indosanta nebyla k takovému jednání oprávněna, respektive námitka, že není zřejmé, zda vůbec, případně, kterým z jednatelů indosanta byl indosament podepsán a za jakých okolností.

6. Ve vztahu ke kauzálním námitkám žalovaného dále odvolací soud vyšel z ustanovení čl. I. § 17 směnečného zákona, akcentuje, že taková obrana by žalovanému náležela jen tehdy, tvrdil-li by a prokázal-li by, že nabyvatel směnky při nabytí směnky jednal k jeho škodě. Žalovaný v posuzované věci – pokračoval odvolací soud – tvrzení o vědomém nabytí směnky (ke škodě dlužníka) opíral především o námitku materiální vady podpisu indosamentu a na ni navazující námitku o nedostatku aktivní legitimace žalobce a přes poučení podle ustanovení § 118a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), rozhodné skutečnosti stran tvrzení o vědomém nabytí směnky ke škodě dlužníka nedoplnil ani k nim neoznačil důkazy. Přitom bylo nezbytné, aby v řízení tvrdil a prokázal nejen vztah mezi směnečným závazkem ze směnky a závazkem ze smlouvy o úvěru mezi ním a remitentem, ale i to, že žalobce při nabytí směnky věděl o souvislosti tohoto závazku se směnkou a bylo mu známo i to, že tento směnkou zajištěný závazek byl splněn.

7. Proto odvolací soud shledal závěr soudu prvního stupně o nepřípustnosti kauzálních námitek správným.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

8. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., s tím, že dovolací soud by se měl odchýlit od ustálené judikatury, podle níž žalovanému nepřísluší námitka (ne)platnosti indosace směnky za situace, kdy indosament za právnickou osobu jako remitenta a indosanta podepíše fyzická osoba, která není oprávněna za právnickou osobu jednat, respektive námitka nepravosti podpisu indosanta. S poukazem na skutkové okolnosti věci vztahující se k rubopisu polemizuje rovněž se závěrem odvolacího soudu o tom, že mu nepřísluší námitka zániku směnkou zajištěné pohledávky, tj. pohledávky ze smlouvy o úvěru, kterou uzavřel s remitentem.

9. Dovolatel poukazuje na skutečnost, že podpis pod rubopisem není podpisem osoby oprávněné jednat jménem remitenta, přičemž nelze identifikovat osobu, o jejíž podpis jde. Opakuje, že si lze jen těžko představit, že by žalobce „nakoupil“ (nechal na sebe indosovat) stovky typově shodných smenek od totožného remitenta, aniž by se zajímal o jejich směnečnou kauzu, jakož i na to, že

žalobce je právnickou osobou sídlící v tzv. daňovém ráji ve Spojených státech amerických. Vyjadřuje přesvědčení o „úmýslném vzájemně domluveném podvodném ujednání mezi žalobcem a původním majitelem směnky při převodu práv ze směnky“ a odmítá rovněž závěry soudů nižších stupňů o tom, že by ke kauzální námitce (a její přípustnosti) nenavrhl důkazy.

10. Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

11. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2013) se podává z bodu 2., části první, článku II. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

12. Nejvyšší soud v prvé řadě předesílá, že ani v poměrech projednávané věci nemá důvod ničeho měnit na závěru formulovaném rozsudku ze dne 22. 8. 2006, sp. zn. [29 Odo 459/2005](#), podle něhož namítat materiální vadu podpisu na směnce (tedy i vadu spočívající v tom, že jménem indosanta podepsala směnku osoba, která k tomu nebyla oprávněna) může pouze ten, za koho byl podpis učiněn, a že dlužníkovi ze směnky náleží ve smyslu čl. I. § 16 odst. 1 a § 40 odst. 3 směnečného zákona pouze prověřit, zda je na směnce vyznačena nepřetržitá řada indosamentů (k tomu srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. [29 Cdo 3045/2010](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 10, ročník 2013, pod č. 140, jakož i v důvodech tohoto rozhodnutí specifikovaná usnesení Nejvyššího soudu a Ústavního soudu).

13. K řešení výše uvedené právní otázky tak dovolání žalovaného podle ustanovení § 237 o. s. ř. není přípustné.

14. Dovolání žalovaného je (naopak) přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., a to k řešení otázky, zda a za jakých podmínek náleží výstavci směnky vlastní kauzální námitky vůči nabyvateli směnky, dosud v daných souvislostech při výkladu ustanovení čl. I. § 17 směnečného zákona v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu beze zbytku nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

16. Podle ustanovení čl. I. § 17 směnečného zákona, kdo je žalován ze směnky, nemůže činit majiteli námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, ledaže majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka.

17. Z hlediska možnosti výstavce směnky vlastní uplatnit proti směnečnému platebnímu rozkazu tzv. kauzální námitky, Nejvyšší soud v prvé řadě připomíná, že již v rozsudku ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. [29 Cdo 2605/2007](#), uveřejněném pod číslem 19/2010, formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož tvrzení, že majitel nabyt směnku ve zlé víře anebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí, popř. při nabytí směnky jednal vědomě na škodu dlužníka, nepodléhá zásadě koncentrace směnečného řízení (§ 175 o. s. ř.).

18. V poměrech dané věci není pochyb o tom, že žalovaný ve včasných námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu (č. l. 10 až 13) uplatnil (mimo jiné) výhradu, podle níž směnku vystavil na řad

remitenta jako směnku zajišťovací ke smlouvě o úvěru, na základě které si od remitenta „půjčil“ částku 40 000 Kč, kterou včetně veškerého příslušenství remitentu splatil. Pro rozhodnutí projednávané věci tak bylo určující zodpovězení otázky, zda žalovanému kauzální námitky ve vztahu k žalobci, jenž nabyt směnku nedatovaným rubopisem (čl. I. § 20 odst. 2 směnečného zákona), vskutku náleží.

19. Argumentaci žalovaného (a jeho důkazní návrhy) v tomto směru lze shrnout následovně:

[1] Za stavu, kdy žalobce u Městského soudu v Praze a Krajského soudu v Českých Budějovicích podal stovky „obdobných“ žalob, přičemž vždy mělo jít o směnky indosované na žalobce remitentem, je vyloučené, aby indosant nebyl seznámen s faktickou neexistencí směnečné kauzy v době indosace, a to tím spíše, nepodepsal-li indosament žádný z jednatelů společnosti a indosantem je obchodní společnost se sídlem ve Spojených státech amerických.

[2] Dluh ze smlouvy o úvěru a další smluvní sankce byly uhrazeny v rámci exekuce „Exekutorským úřadem Chrudim, Mgr. P. J.“ pod sp. zn. 129 EX 1316/08-19 (srov. podání žalovaného ze dne 5. 2. 2013 na č. l. 33, obsahující rovněž důkazní návrh dotčeným exekucním spisem).

[3] U jednání dne 20. 3. 2013 dále žalovaný navrhl důkaz spisem rozhodce Ing. V. V., sp. zn. 3 R 508/2007, když podle jím vydaného rozhodčího nálezu byla vedena zmíněná exekuce.

20. V situaci, kdy soudy nižších stupňů shledaly shora uvedenou procesní obranu, včetně navrhovaných důkazů, nepodstatnou, a aniž navrhované důkazy provedly, dospěly k závěru, že žalovaný neunesl důkazní břemeno co do přípustnosti kauzálních námitek, zůstalo jejich právní posouzení věci neúplné, a tudíž i nesprávné.

21. Je tomu tak již proto, že přes tvrzení žalovaného o zajišťovací povaze směnky ve vztahu ke smlouvě o úvěru, kterou měl žalovaný uzavřít s remitentem a na základě které měl obdržet „půjčku“ ve výši 40 000 Kč, zůstalo nezodpovězeno, zda směnkou zajištěná pohledávka je (či není) pohledávkou ze spotřebitelské smlouvy; přitom již zmíněná tvrzení (a důkazní návrhy) žalovaného na takovou možnost zjevně upozorňovala.

22. V této souvislosti Nejvyšší soud zdůrazňuje, že v době po vydání rozhodnutí odvolacího soudu v rozsudku ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. [29 Cdo 688/2012](#), s poukazem na v důvodech tohoto rozhodnutí konkretizovanou judikaturu k tzv. spotřebitelským smlouvám, uzavřel, že požadavek, aby soud, který zjistí, že smluvní kauzule ve spotřebitelské smlouvě má zneužívající charakter, o tom informoval (z úřední povinnosti) účastníky řízení a umožnil jim, aby se k tomu vyjádřili způsobem, který ustanoví vnitrostátní procesní pravidla, se zásadně uplatní pro všechny typy možných zneužívajících kauzulí. Povahu spotřebitelské smlouvy tak může mít i mimosměnečné ujednání mezi výstavcem vlastní směnky a remitentem ohledně důvodu vystavení (zajišťovací) směnky.

23. Nejvyšší soud rovněž připomíná judikaturu Ústavního soudu, představovanou (mimo jiné) nálezy ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. [IV. ÚS 457/10](#) a ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. [III. ÚS 980/13](#), podle nichž v případě spotřebitelů nelze odhlížet od jejich specifických zájmů a postavení a je nutno respektovat, že zákaz zneužití práva (ve vztahu k poškození spotřebitele) je silnější než dovolení (obsažené v ustanovení čl. I. § 17 směnečného zákona upravující jen omezenou možnost uplatňovat proti povinnosti zaplatit směnku kauzální námitky v případě indosované směnky) dané právem. Přehlédnout pak nelze ani závěry obsažené v nálezu Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. [Pl. ÚS 34/09](#), ke kterým se Nejvyšší soud přihlásil např. v rozsudku ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. [29 Cdo 2463/2009](#), podle nichž je povinností obecných soudů udělat vše pro spravedlivé řešení z hlediska vyvážené ochrany základních práv dotčených osob s tím, že při střetu dvou základních práv musí

obecné soudy nejprve rozpoznat, která základní práva jednotlivých účastníků sporu jsou ve hře, poté, s přihlédnutím ke všem rozhodným okolnostem daného případu, rozhodnout tak, aby, je-li to možné, zůstalo zachováno z obou základních práv co nejvíce, a není-li to možné, dát přednost tomu základnímu právu, v jehož prospěch svědčí obecná idea spravedlnosti.

24. Posuzovanými (a proti sobě stojícími) právy v poměrech dané věci je na straně žalobce právo na zaplacení (indosované) směnky, a to za podmínek předvídaných čl. I. § 17 směnečného zákona, a na straně žalovaného ochrana spotřebitele spočívající v tom, aby nebylo zhoršeno jeho právní postavení (jen) v důsledku jednostranného (tj. spotřebitelem neovlivnitelného) úkonu věřitele (nedatovaného rubopisu).

25. S respektem ke shora uvedené judikatuře Ústavního soudu tak Nejvyšší soud uzavírá, že zajišťovala-li vskutku směnka pohledávku remitenta za žalovaným ze spotřebitelské smlouvy, nemohl být žalovaný (jako spotřebitel) zkrácen na svých právech z hlediska možné obrany proti povinnosti zaplatit zajišťovací směnku tím, že společnost směnku převedla na žalobce nedatovaným rubopisem, o němž platí, že dokud není prokázán opak, má se zato, že byl na směnku napsán před uplynutím lhůty k protestu (čl. I. § 20 odst. 2 směnečného zákona), a zbaven tak možnosti činit vůči žalobci námitky, které se zakládají na jeho vztazích k remitentovi. Jinak řečeno, zajišťuje-li indosovaná směnka pohledávku remitenta za žalovaným ze spotřebitelské smlouvy, náleží žalovanému námitky vůči nabyvateli směnky zakládající se na jeho vztazích k remitentovi bez zřetele k tomu, zda nový majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka (čl. I. § 17 směnečného zákona).

26. Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem je neúplné (a tudíž i nesprávné), Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu (s výjimkou výroku, jímž odvolací soud změnil rozhodnutí soudu prvního stupně a směnečný platební rozkaz částečně zrušil) zrušil. Důvody, pro které neobstálo rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozhodnutí soudu prvního stupně; Nejvyšší soud proto zrušil i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).